

„CERCETĂRI ISTORICE” LA CINCIZECI DE ANI.

Se împlinesc anul acesta cinci decenii de la apariția primului număr al revistei „Cercetări istorice” editată sub directa îndrumare a profesorului universitar de istorie, Ilie Minea. Cu acest prilej, Colectivul de coordonare a „cercetărilor istorice” – serie nouă – aduce pe această cale un modest omagiu muncii de investigare istorică din perioada interbelică.

Considerînd că faptele bune au înobilat totdeauna pe om, ne îngăduim a insera mai întîi cîteva rînduri despre inițiatorul și părintele vechii reviste „Cercetări istorice”.

Dintre profesorii și oamenii de știință moldoveni, contribuind la avîntul și sporirea prestigiului științific al învățămîntului superior din țara noastră, a fost și Ilie Minea, profesorul de „Istoria României” de la Universitatea din Iași, între anii 1919–1943.

Avînd o solidă pregătire de specialitate, o memorie excepțională, un spirit de investigație puțin obișnuit și o inteligență vie, Ilie Minea a reușit să facă față, să umple golul lăsat în urmă prin retragerea de la catedră a lui A. D. Xenopol, care încă se bucura de un mare prestigiu. Profesorul Dimitrie Onciul, impresionat de cunoștințele și cultura istorică a tînărului ardelean Ilie Minea, l-a numit, în 1909, ca bibliotecar ajutor la Arhivele Statului din București, unde și-a putut completa documentarea pentru unele din principalele lui lucrări.

Cu informația documentară adunată în timpul studiilor în arhivele și bibliotecile din Budapesta și Viena, din Transilvania și din București, Ilie Minea a redactat lucrarea : *Principatele Române și politica orientală a împăratului Sigismund*, pe care a publicat-o în anul 1919. După apariția acestei lucrări a fost consacrat ca unul din cei mai serioși și de prestigiu istorici români ai timpului. Devenind liberă catedra de Istoria României de la Universitatea din Iași (prin pensionarea lui A. D. Xenopol), la recomandarea lui Dimitrie Onciul și a Consiliului Facultății de litere și filozofie, Ilie Minea a fost numit mai întîi suplinitor și apoi profesor titular (1 octombrie 1922) la această catedră. În recomandarea făcută, Dimitrie Onciul a apreciat că publicațiile lui Ilie Minea erau „dintre lucrările cele mai bune care existau despre istoria românilor”, iar tratarea lor se distingea „printr-o riguroasă metodă istorică, prin

obiectivitate științifică, prin originalitate în tratare ca și în rezultatele obținute, cum și printr-o expunere limpede și luminoasă”.

Cu ocazia deschiderii anului universitar 1923–1924, în lecția de deschidere intitulată : *Intellectualismul vremurilor noastre*, Ilie Minea a prezentat intelectualismul vremii sale „ca o problemă de reconstrucție a culturii, a civilizației suferinde” de după primul război mondial. El nu s-a

Ilie Minea (1881—1934)

sfiit să vorbească despre „proletariatul intelectual” și despre starea materială precară a intelectualilor. „Este nedrept – spunea el – ca atâtea industriași și comercianți să trăiască într-o prosperitate materială”, iar savanții în „sărăcie lucie. Un articol industrial, care îmbogățește pe producător nu poate fi pus alături de o invenție sau o statuie, ori o pictură de care beneficiază o omenire întreagă”. Referindu-se la pictorul Jean-Francois Millet (1814–1875) a arătat că acesta fiind în mizerie a dat pentru o pereche de ghețe un tablou, care mai târziu s-a vândut cu colo-

sala sumă de un milion de franci. Dînd acest exemplu Ilie Minea reflecta : „Din punct de vedere al producției ce abis este între o pereche de ghete și Simfonia a IX-a, care totdeauna poate să fie nouă, proaspătă ca la prima audiție”, fiindcă opera de artă sau cea științifică „este ineputabilă, infinită în timp și spațiu”.

În cuvinte convingătoare prof. Ilie Minea a cerut ca „lumina științei” să fie dusă în cele mai îndepărtate colțuri ale țării” ca să se încălzească de la ea și masele”. „Lupta pentru restaurarea intelectualismului” era pentru Ilie Minea „o luptă pentru generalizarea culturii științifice”, un nou „teren de activitate”, care trebuia adăugat „cîmpului de activitate universală”. El a cerut studenților să ia „în mînă toiagul apostolatului cultural”, pentru a ridica în special masele țărănești la o viață nouă și a li se crea un orizont cultural adecvat.

Ilie Minea nu a început niciodată să scrie ceva fără a fi avut și cunoscut toată informația documentară și literatura de specialitate. Informațiile le verifica atent, le confrunta. Astfel se explică de ce a dat un număr foarte mare de lucrări valoroase de istorie politică, economică, socială și culturală a poporului nostru. În felul său de a expune, gîndi, înțelege și scrie istoria Ilie Minea a căutat să fie obiectiv, să judece ca atare evenimentele și activitatea personalităților. În predarea disciplinei sale, ca și în scris, s-a manifestat ca un mare patriot. Vibra, se entuziasma, se înflăcăra cînd vorbea de exemplu despre victoriile lui Ștefan cel Mare, și se întrista cînd trebuia să expună nenorocirile, înfrîngerile și catastrofele abătute asupra poporului nostru.

Munca de cercetare, analiză și sinteză a lui Ilie Minea a servit istoriografiei noastre, care nici astăzi nu se poate dispensa de ea. Adevărații istorici, considera Ilie Minea, prin cultura, metoda de cercetare și posibilitățile lor de intruire, pot cunoaște și judeca orice epocă sau eveniment din viața unui popor sau a umanității și din acest punct de vedere el îi socotea pe istorici ca trebuind să fie în fruntea oamenilor de știință. Totuși el nu uita să adauge că și istoricul este om, că-și trăiește viața între oameni, că apreciază evenimentele și personalitățile într-un anumit fel, adică în funcție de cultura și literatura preferată, și de aceea chiar cînd caută cu tot dinadinsul să fie obiectiv, poate cădea în subiectivism. Deci și rezultatele muncii istoricului pot fi zadarnice, dacă nu e echilibrată în interpretare și generalizare.

La 1 ianuarie 1925 – deci acum 50 de ani – Ilie Minea a început cu sacrificii bănești personale, publicarea revistei „Cercetări istorice”, în jurul căreia a strîns un număr apreciabil de colegi și cercetători ai trecutului poporului nostru, în cea mai mare parte elevi ai săi, reușind astfel să creeze în lași o adevărată școală istorică.

O asemenea publicație era necesară pentru că informația nouă trebuia prelucrată, pusă în valoare pentru completarea cunoștințelor cadrelor didactice rupte de carte în timpul anilor primului război mondial, și mai ales pentru cunoașterea trecutului provinciilor desrobite, care doreau să-și cunoască adevărata istorie, care pînă la 1918 le fusese scrisă de străini, în mare parte, care nu avuseseră nici un interes să le scrie

sau spună adevărul. Prima pagină a „Cercetărilor istorice” intitulată *O lămurire*, Ilie Minea a afirmat că de la începutul carierei sale de profesor s-a „străduit” să deștepte între studenți dragostea pentru cercetarea științifică și totodată a constatat că bună voința și dorul de muncă „lipsește numai când nu le cauți”. Ilie Minea își încheia prezentarea primului număr de „Cercetări istorice” cu următoarele cuvinte: „Năzuința mea nu poate întilni reproșuri. Cetitorii vor judeca rezultatele”.

„Cercetări istorice” a fost prima revistă de istorie din Iași editată după primul război mondial. Atenția lui Ilie Minea, a elevilor și colaboratorilor săi s-a îndreptat îndeosebi asupra istoriei politice, economice, sociale, culturale și instituțiilor poporului nostru din timpul evului mediu, punându-se în special accent pe nou în creația românească.

Majoritatea lucrărilor publicate în *Cercetări istorice* de către elevii lui Ilie Minea s-au elaborat în seminarul său, unde au fost discutate și chiar li s-a dat forma definitivă pe baza ultimei informații accesibile. Cu ei și cu lucrările lor era exigent, dar cu măsură.

În primul număr al „Cercetărilor istorice” de 420 pagini, preponderența studiilor o deține Ilie Minea, cu trei studii un număr de note, care însumează în total circa 320 pagini. Ceilalți colaboratori la acest număr au fost: Emil Diaconescu, G. Pascu, N. C. Bejenaru, G. I. Năstase, C. Andreescu, A. Mesrobianu, G. I. Brătianu, Cornelia Lavronski și Sever Zotta. În studiul de bază al acestui număr, *Letopiseșile moldovenești scrise slavoneste*, Ilie Minea a ajuns la concluzia justă că opera primilor analiști și cronicari moldoveni rezumă un capitol unitar din istoria Moldovei – adică domnia lui Ștefan cel Mare – și că toți au folosit un letopiseț unic, anonim, scris la curtea marelui domnitor. Descoperirea și publicarea *Cronicii brevitar scripta* în anul 1931 de prof. polon Olgierd Górka a verificat concluzia la care ajunsese Ilie Minea.

Primul număr al revistei a costat 67.500 lei. Ilie Minea a primit un ajutor de la diferite instituții în sumă de 22.000 lei, restul suportându-l el, deși nu avea nici un venit în afara salariului. Era deci clar că nedispunând de un fond special din care să poată fi acoperite cheltuielile de tipar, publicația nu putea apare regulat. De aceea al doilea număr an II–III (1926–1927) a apărut, integral cu cheltuiala profesorului, în anul 1927, cu numai 290 de pagini, pe doi ani, dintre care lui Ilie Minea îi revin circa 200. Numărul, pe lângă un studiu interesant al lui Filip Horovitz intitulat: *Influența elenismului asupra lumii traco-dacice și traco-daco-romane până la retragerea legiunilor din Dacia*, include lucrarea lui Ilie Minea: „*Reforma*” lui Constantin Vodă Mavrocordat, rămas până astăzi cel mai complet studiu de istorie economică și socială și administrativă din întreaga noastră literatură de specialitate pentru anii 1741–1749 cu toate reluările de mai târziu, ca cele ale lui I. C. Filitti și G. I. Brătianu. Ca să compenseze în o oarecare măsură lipsa numărului din anul 1926, *Cercetările istorice* apar în 1928 în două volume, care însumează peste 500 de pagini, cu studii mai variate care includ evenimente de la părăsirea Daciei cu legiunile romane și până la răz-

An. I. 1925

Nr. 1

CERCETĂRI ISTORICE

Buletinul Seminarului de Istoria Românilor

— AL —

UNIVERSITĂȚII DIN IAȘI

Director: I. MINEA

SUMARIUL:

- I. Minea:** O famurje.
I. Minea: O versiune a cronicii lui Stoica Dădescu.
Emil Diaconescu: Politica orientală burgundă și Turcii în ser. XIV și XV.
G. Pascu: Mihail Cantacuzino.
Dr. M. C. Bejenaru: Găspar Gratiari.
I. Minea: Începutul domniei lui Alexandru Lapușneanu.
G. I. Hastase: Istoria moldovenească din Kronika polska a lui Hleiski (traducere).
C. Andreescu: Cetatea Nouă în vremea lui Ștefan cel Mare.
A. Mesrobianu: Rolul pilitiei al Movileștilor până la domnia lui Ieremia Vodă.
I. Minea: Letopisetele moldovenești scrise slavoneste.
G. I. Brătianu: Lak O interpretare greșită a unui capitol din „Curtea lui Marco Polo”.
Cornelia Lavronski: Curtea domnilor moldoveni în preajma epocii tănariote.

NOTE ȘI INTERPRETĂRI MĂRUNTE

Izvor Zetia: înrudirea Lăpușnenilor cu Ivan IV cel Groaznic, 1-ii Iar al Rușilor. — **Emil Diaconescu:** Statuti trimise de Urban Iaruk, tuncetului universitar român. — **I. Minea:** Despre stema Moldovei. Stăruială lui Mihail Vitazut. Histoire de Charles XII într-o traducere românească din 1792. O emendațiune la textul cronicii lui Ureche în prelucrarea lui Simion D. sciliu. Marino Sanudo bătrânul despre noi. Prima legiuire rusească în românește. Un izvor bizantin al lui Ureche despre soborul dela Florența. Grupul moldovenesc. Vorbe atribuite lui Petru Rareș. Nume topice din Polonia. Vadul Basarabilor. Numiri vechi la noi pentru „parthex” și pridvor. Cea dintâi amintire documentară despre biserica domnească din Curtea-de-Argeș. Despre revoluția ardeleană din 1437. Ziua morții lui Nicolae Gheorghidze voevod. Du-te la hantătar! De când cu Tokol? Boia Gelci sau Golia? Toponimie și istorie: Iunca și loc. Originea română a instituțiilor cnezatului la noi. Adana bibliografic. Cherana sau Cherata? Când a scris Miron Costin Chronika ziem moldawskich i smolnawskich? — **Emil Diaconescu:** Ștefan despre cruciata II în Hronika lui D. Cantemir.

— I AȘI —

INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE N. V. ȘTEFANIU & D. ȘTAIERMAN

1925

boiul de independență. Noi colaboratori, ca G. Zane, Mihai Costăchescu, Andrei Oțetea, Vasile Lungu, Mihai Berza, G. Duzinchevici, au abordat tratarea unor aspecte noi din trecutul poporului nostru ca : *Sisteme monetare și monede principale din veacurile trecute, Neamul boierilor moldoveni Ureche, Vistieria Moldovei în timpul lui Ioan Sandu Sturza, Contribuții la istoria catolicismului în Moldova ș.a.* Un loc deosebit ocupă studiul de peste 200 de pagini al lui Ilie Minea intitulat *Vlad Dracul și vremea sa* care cuprindea evenimentele de istorie românească, încadrate just în istoria universală, dintre anii 1436–1448, și în special luptele împotriva expansiunii otomane de sub conducerea domnitorului Vlad Dracul și a marelui erou român lăncu de Hunedoara. Studiul reprezintă o frescă a Europei sud-estice de la Conciliul de la Florența și pînă la încercările regelui Alfons de Aragonia de a ajunge pe tronul Ungariei, politica împăratului Sigismund de Luxemburg, acțiunile papalității, organizarea luptei împotriva turcilor ca și politica lui lăncu de Hunedoara față de Țara Românească și Moldova.

Cercetările istorice și-au continuat apariția în anii următori, neregulat însă. Astfel pentru anii 1929–1931 apare un singur volum, în schimb pentru anii 1932–1933, trei. Și în aceste numere pe lângă cei amintiți apar colaboratori noi ca : Gh. Băileanu, N. P. Smochină, Emil Condurachi, N. Corivan, Mihail Galan, Teodor Holban, Paul Mihail, Al. Băileanu și L. T. Boga. Aceste volume cuprind studii variate care se referă la instituții ca *Fondarea Epitropiei Sf. Spiridon, Vornicia în Moldova, Cum se moșteneau moșiile în Țara Românească* și în special un mare număr de documente găsite la Constantinopol și în Arhiva Vaticanului. Sint de reținut de asemenea studiile : *Scopul misiunii secrete a lui Bălăceanu și atitudinea lui Napoleon al III-lea, Politica secretă napoleoniană și atitudinea Rusiei în preajma războiului franco-austriac din 1859, și Walewski, Napoleon al III-lea și Alexandru Ioan Cuza.* Pentru anii 1934–1936 cercetările istorice au apărut de două ori, însumînd circa 700 pagini. Un nou colaborator, G. Popa-Lisseanu, publică un foarte interesant studiu referitor la *Românii în poezia medievală.* Se remarcă apoi colaborările unor noi tineri elevi ai lui Ilie Minea, ca Dimitrie Ciurea, Virgil Pinteș, N. Grigoraș, Dinu Constantinescu, ș.a. De asemenea, în volumul de peste 700 de pagini, apărut pentru anii 1937–1940, au mai colaborat nume cunoscute în istoriografia noastră ca : I. Ionașcu, Al. Iordan, Șt. Bujoreanu, T. G. Bulat, Lucian Predescu, Victor Motogna, Gr. Scorpan, Emil Virtosu și Paul Nicorescu. Cu fiecare volum revista s-a impus deci prin studiile temeinic documentate, în care la vremea publicării lor reprezentau ultimul cuvînt în ceea ce privește documentarea, informarea științifică și interpretarea.

În revista *Cercetări istorice* Ilie Minea și-a publicat o parte din lecțiile de deschidere rostite de el la începutul fiecărui an. Dintre acestea reținem : *Adevăr și neadevăr relativ la Istoria Românilor, Locul lui Dimitrie Onciul în istoriografia românească, Cînd începe istoria noastră contemporană, Cum s-a scris istoria veche românească, Istoriografia românească și arta și Despre Miron Costin.* În ultima lecție a afirmat că

generația de intelectuali contemporană lui Miron Costin, care în majoritate se formase la școlile din Polonia, în care limba de predare era cea latină, urmarea cucerirea independenței și libertății țării printr-o colaborare moldo-polonă. Ilie Minea a subliniat concluziile la care ajunsese Miron Costin despre originea și unitatea poporului nostru cind a scris că moldovenii, muntenii și ardelenii, toți sînt români, „că toți un neam și o dată descălioați sîntu” și „neamul acesta, ... al țărilor acestora, numele vechiu și mai dreptu ieste rumân, adecă rimlean, de la Roma”.

Studiile publicate în *Cercetări istorice* arată soliditatea și variatele cunoștințe istorice ale elevilor lui Ilie Minea, fiindcă el susținea că oricine voiește să studieze istoria poporului nostru trebuie să aibă cunoștințe serioase de istorie universală, că orice aspect din istoria românească trebuie încadrat, explicat prin evoluția istorică a întregii umanități contemporane. El nu considera cercetător serios pe cel care nu se putea mișca în voie în întreaga istorie a poporului nostru sub toate aspectele ei, economică, socială, politică și culturală. El susținea în fața elevilor și a colaboratorilor săi că : „în istoriografie generalizarea presupune neapărat cunoașterea amănuntelor”, că „totdeauna trebuie să cunoaștem mai întii faptele istorice din înălțuirea cărora să scoatem aspectele generale” și, în sfîrșit, că istoria este „o știință care cere multă muncă, cultură deosebită și talent”.

Tot ce s-a publicat în revista „Cercetări istorice” pînă la moartea lui Ilie Minea (20 februarie 1943), studii, izvoare, note, recenzii, au completat cunoștințele istorice ale vremii, revista devenind o oglindă fidelă a activității istorice din Moldova. Orice studiu, potrivit părerii lui trebuia să aibă o informare temeinică și cit mai completă. Totodată, în paginile revistei s-au făcut critici obiective, aprecieri competente și oneste a lucrărilor principale istorice apărute, subliniindu-se în special adevăratele contribuții.

În anul 1970, un număr restrîns de cercetători ieșeni de la Muzeul de istorie a Moldovei, de la Institutul de istorie și arheologie „A. D. Xenopol” și de la Sectorul de istorie Iași al ISISP găsind sprijinul conducerii locale de partid și de stat, au hotărît să reia o publicație cu același titlu, s-o continue, „ de pe treptele social-politice superioare ale contemporaneității”. Pînă astăzi, la al cincilea volum s-a reușit publicarea unor valoroase studii de istorie situînd preocupările progresiste ale școlii istorice ieșene care, de-a lungul anilor și-a înscris în cartea de aur a neamului numele unor savanți de prestigiu național și universal”.

Înserind în paginile sale materiale de istorie și muzeologie ale unor nume consacrate în istoriografia românească publicația își face un titlu de laudă de a nu fi neglijat elementele tinere, care fac primii pași în cercetarea istorică printre care și studenții.

În paginile *Cercetărilor istorice* – seria nouă – vom găsi o tematică cuprinzătoare. Rubrica de muzeologie atestă faptul că publicația este editată de Muzeul de istorie a Moldovei și că muzeologia s-a impus în ultima vreme ca o activitate cultural științifică cuprinzătoare – un spațiu corespunzător este acordat rubricii de arheologie. Partea cea mai

insemnată, preponderentă, însă este atribuită rubricii *istorie-politică și social economică* în cadrul căreia sînt cuprinse perioadele istorie feudală, modernă și contemporană. „Cercetări istorice” mai publică documente și recenzii.

Paginile publicației „Cercetări istorice” sînt deschise pentru orice lucrare din domeniul istoriei sau muzeologiei, menite să contribuie cu date noi la progresul cercetării în țara noastră.

„CERCETĂRI ISTORICE”

— serie nouă —